

Mandat – vurdering av tiltak for økt bearbeiding og produksjon av bærekraftige sjømatprodukter i Norge

Sjømatindustriens rammevilkår og målet om helårige arbeidsplasser og økt bearbeiding av fisk i Norge er et tilbakevendende tema, bl.a. i Meld. St. 10 (2015–2016) *En konkurransekraftig sjømatindustri*, i "pliktkommisjonen" og påfølgende stortingsmelding Meld. St. 20 (2016-2017) *Pliktsystemet for torskestrålere*, som senere ble trukket, samt *Regjeringens strategi for helårige arbeidsplasser i fiskeindustrien* og *Regjeringens strategi for økt verdiskaping fra marint restråstoff* som ble lagt fram i forbindelse med Meld. St. 32 (2018–2019) *Et kvotesystem for økt verdiskaping — En fremtidsrettet fiskerinæring* (kvotemeldingen). Riksrevisjonens rapport om kvotesystemet og Stortingets behandling av denne i 2020 pekte også på industriledets utfordringer og konkurransevilkår.

Krav fra myndigheter og forbrukere om dokumentasjon av hvor maten kommer fra, hvordan den er behandlet, og hvor stort klimaavtrykk den har, blir stadig mer omfattende. Eksempelvis kan EUs Grønne Giv med handlingsplan for bærekraftig finans, herunder taksonomien, samt strategien "fra hav og jord til bord" få mye å si for sjømatnæringas rammevilkår i fremtiden. Samtidig peker FN på at man i fremtiden må produsere mer mat fra havet i et matsikkerhets- og ernæringsperspektiv. I dette ligger det muligheter for norsk sjømatnæring i markedene hvor norsk sjømat selges, men det forutsetter at næringen kan dokumentere og synliggjøre bærekraft gjennom hele verdikjeden, inkludert bearbeidingsleddet.

Det er behov for et oppdatert kunnskapsgrunnlag om sjømatindustrien, og særlig bearbeidingsleddets rammevilkår. Det er også behov for oppdaterte faglige vurderinger av hva som påvirker industriens konkurransekraft og muligheter for økt bearbeiding i Norge, særlig i lys av teknologiutvikling og markedets krav om økt dokumentasjon av miljømessig og sosial bærekraft.

Om fiskeindustriens nasjonale rammevilkår i dag

Regjeringens fiskeri- og sjømatpolitikk er bygd på en bærekraftig forvaltning av fellesskapets ressurser. Den skal også bidra til sysselsetting og bosetting i kystsamfunnene.

Utviklingen i senere år er preget av økte investeringer i hvitfiskindustrien av kapitalsterke selskaper fra laksenæringen, fortsatt svak lønnsomhet i store deler av den tradisjonelle fiskeindustrien, og vedvarende debatt rundt tilgang på råstoff for den norske industrien.

Reguleringene i sjømatnæringen er mange og komplekse. Endringer av reguleringer og regelverk i ett ledd har implikasjoner for de andre leddene. Reguleringssystemet med havressurslov, fiskesalgslagslov og deltakerlov ligger lagvis og på tvers av alle ledd av sjømatverdikjeden, og er en medvirkende faktor til hvor mye eller lite fisk som bearbeides i Norge, og dermed også hvor stor fiskerienes og fiskeindustriens bidrag til den nasjonale verdiskapingen blir. Både deltakerlov og fiskesalgslagslov påvirker landindustriens konkurranseforhold og mulighet til å etablere forretningsmodeller som for eksempel kan sikre sjømatindustrien bedre tilgang på råstoff.

Økt bearbeiding av sjømat i Norge handler for en stor del av sjømatindustrien om kostnadsnivå og om stabil tilgang på råstoff av god kvalitet i en krevende konkurransesituasjon der det er global kamp om råstoffet. Lavere produksjonskostnader, mer helårlig drift, investeringer i ny teknologi, innovasjon og automatisert produksjon er

forutsetninger for at det skal bli mer lønnsomt å bearbeide sjømat i Norge. Det må derfor tilrettelegges for at sjømatnæringen kan utnytte de komparative fortrinnene Norge har i form av bl.a. en bærekraftig forvaltning, human kapital, virkemidler for teknologi og innovasjon. Sosial bærekraft, blant annet i form av sysselsetting og bosetting i distriktene, vil også være en viktig faktor, og dette må hensyntas som et rammevilkår også for fremtidens sjømatindustri.

Formål, mandat og avgrensninger

Formålet med nedsettingen av utvalget er å vurdere hvordan det kan tilrettelegges for grønn omstilling og økt konkurransekraft i sjømatindustrien, med vekt på bearbeidingsleddet, i lys av krav om økt dokumentasjon av bærekraft i verdikjeden. Utvalget skal gjennomgå de siste årenes utvikling i sjømatindustrien, med særlig vekt på hvitfiskindustrien. Utvalget skal kartlegge dagens og fremtidige rammevilkår, og se på andre faktorer som påvirker, eller kan påvirke, industriens evne til å utnytte mulighetene innenfor bærekraftig produksjon av sjømat i Norge samt til å bidra til helårlige arbeidsplasser.

Med sjømatindustri menes her den delen av verdikjeden som starter etter at råstoffet er tatt opp fra kaikanten/opp fra merd og fram til den omsettes til forbruker. anbefalingene og forslag til tiltak særlig skal rettes mot bearbeidingsindustrien, men utvalget skal også se hen til hele verdikjeden i sine vurderinger og . Et grunnleggende prinsipp er at fiskeressursene skal utnyttes på en måte som bidrar til høyest mulig, bærekraftig verdiskaping gjennom hele verdikjeden.

Nærmere om utvalgets mandat

Utvalget skal:

- Vurdere muligheter for grønn omstilling og tilrettelegging for framtidig bærekraftig produksjon i sjømatindustrien, med særlig vekt på bearbeidingsleddet.
- Foreslå tiltak som kan bidra til økt bearbeiding av bærekraftige sjømatprodukter i Norge, og vurdere hvilke konsekvenser foreslåtte tiltak vil få for (1) total verdiskaping i sjømatnæringen, og (2) sysselsetting og bosetting i kystsamfunn, med vekt på helårlige lønnsomme arbeidsplasser.
- Gjennomgå de siste års utvikling i sjømatindustrien med vekt på teknologi, innovasjon, eierskap og struktur, og på hvordan gjeldende rammevilkår har bidratt til denne utviklingen.
- Kartlegge hvilke strukturer, regelverk og drivere som påvirker og vil påvirke sjømatindustriens rammevilkår og bearbeidingsgraden av fisk i Norge fremover.

Timeplan og organisering av arbeidet

Utvalget skal gi sin innstilling innen 1. november 2021. Arbeidet skal legge utredningsinstruksen til grunn. Det innebærer at utvalget skal utrede økonomiske, administrative og andre vesentlige konsekvenser av sine forslag. Det følger av Utredningsinstruksen at minst ett forslag i offentlige utredninger skal baseres på uendret ressursbruk innenfor vedkommende område.

Nærings- og fiskeridepartementet er sekretariat for utvalget. Utvalget skal innhente innspill fra sjømatnæringen (bl.a. bransjeorganisasjonene) gjennom en referansegruppe, og fra relevante fagmiljø (for eksempel miljø, klima eller finans) etter behov.